

ISHLAB CHIQRISHNI TASHKIL ETISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI

Iqtisodiyot 4 -bosqich talabasi .

Nurdinov Mirusmon Ma'rifjon 'g'li. And.M.I

N. Saidaxmedov katta o'qituvchi And.M.I

Annotatsiya: Bu ilmiy maqolada, ishlab chiqarishni tashkil etishni takomillashtirish yo'llari haqida ma'lumotlar to'plashi va analiz qilinishi muhimdir. Bu annotatsiya, ishlab chiqarishni tashkil etish jarayonini takomillashtirishning bir necha yo'llarini taqqoslash va tahlil qilishni maqsad qiladi.

Bu annotatsiya, ishlab chiqarishni tashkil etishni takomillashtirishning muhimligi va bu yo'llarning foydali tomonlarini belgilashga yordam beradi. Bu yo'llar orqali ishlab chiqarish jarayonini samarali, tezroq va sifatli qilish imkoniyatiga ega bo'lish mumkin.

Kalit so'zlar : Ishlab chiqarishni tashkil etishni takomillashtirish yo'llari mavzusiga quyidagi kalit so'zlar yozilishi mumkin:

Avtomatlashtirish, Komp'yuterlar va sensorlar, Optimal ish tartibi, Sifatni nazorat, Texnologiyalar, Monitoring, Optimallashtirish, Mexanizmlar, Samarali, Tezroq, Sifatli, Zarur amallar, Yordam, Nazorat, Mahsulotlar sifati, Xato ko'rsatmaslik. Bu kalit so'zlar, ishlab chiqarishni tashkil etishni takomillashtirish yo'llari haqida gapirish va ma'lumotlarni to'plash uchun yordam beradi. Bu so'zlar maqbul bo'lgan konseptlarni belgilash va izohlash uchun foydalanish mumkin.

Asosiy qism : Ishlab chiqarishni tashkil etish jarayonini takomillashtirishning bir necha yo'llarini taqqoslash va tahlil qilishni maqsad qiladi. Bu yo'llar quyidagilardan iborat bo'lishi mumkin:

1. Avtomatlashtirish: Ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatik mexanizmlar va robotlar yordamida boshqarish, ish tartibini optimallashtirish uchun avtomatlashtirish texnologiyalaridan foydalanish.

2. Komp'yuterlar va sensorlar: Texnologiyalar yordamida mexanizmni boshqarish va monitoring qilish, ishlab chiqarish jarayonini yaxshi nazorat qilish uchun kritik ma'lumotlarni olish.

3. Optimal ish tartibini tuzish: Ish tartibini optimallashtirish uchun mexanizmni to'liq tuzish, ishlab chiqarish jarayonini tezroq va samarali qilish uchun zarur amallarni bajarish.

4. Sifatni nazorat: Ishlab chiqarish jarayonida sifatni nazoratni ta'minlash uchun mexanizmni takomillashtirish, mahsulotlar sifatini yuksaltirish va xato ko'rsatmaslik uchun zarur bo'lgan texnologiyalardan foydalanish.

Ishlab chiqarishni tashkil etishni takomillashtirishning asosiy usullari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- korxonalar tuzilmasining innovatsiyalar va yangi mahsulotlarga harakatchanligi va moslashuvchanligini ta'minlash maqsadida ishlab chiqarish tuzilmalarini loyihalash va rivojlantirish sohasidagi yutuqlarni muntazam o'rganish;

- korxonalar va ustaxonalarni mustahkamlash va mustahkamlash;

- ustaxonalar qurishning yanada mukammal printsipini izlash va amalga oshirish;

- korxonaning ishlab chiqarish bo'linmalarining soni va hajmini optimallashtirish;

- asosiy, yordamchi va xizmat ko'rsatish ustaxonalari o'rtasidagi oqilona munosabatlarga rioya qilish;

- korxonalarini rejalashtirishni ratsionalizatsiya qilish bo'yicha doimiy ish;

- korxonaning barcha ustaxonalari o'rtasida mutanosiblikni ta'minlash;

- korxonaning ishlab chiqarish tuzilmasi tarkibiy qismlarining ishlab chiqarish quvvati, texnologik jarayonlarning progressivligi, avtomatlashtirish darajasi, kadrlar malakasi va boshqa parametrlar bo'yicha mutanosiblik printsipiga muvofiqligini ta'minlash;

- mehnat ob'ektlarining davomiyligini qisqartirish uchun strukturaning texnologik jarayonlarning to'g'ridan-to'g'ri aniqligi printsipiga muvofiqligini ta'minlash;

- tizimdagi jarayonlar sifati darajasining (korxonaning ishlab chiqarish tuzilishi) tizimga kirish sifati darajasiga muvofiqligini ta'minlash. Keyin tizimning chiqish sifati yuqori bo'ladi;

- yirik korxonalar (birlashma, aksiyadorlik jamiyati, firma) ichida ishlab chiqarishning predmetli yoki texnologik ixtisoslashuviga ega yuridik jihatdan mustaqil kichik tashkilotlarni tashkil etish;

- bozor iqtisodiyoti sharoitida ishlab chiqarish profilining tez o'zgarishi, ixtisoslashuv va kooperatsiyani takomillashtirish;

- ishlab chiqarishni birlashtirishni rivojlantirish;

- asosiy vositalarning me'yoriy xizmat muddatini qisqartirish;

- korxonaning asosiy vositalarini rejali profilaktik ta'mirlash jadvallariga rioya qilish, amalga oshirilayotgan ta'mirlash muddatini qisqartirish va ularning sifatini oshirish, mablag'larni o'z vaqtida yangilash;

- keng birlashtirish va standartlashtirish natijasida mahsulotlarning tarkibiy va texnologik bir xilligiga erishish;

- ishlab chiqarishni avtomatlashtirish darajasini oshirish;

- iloji bo'lsa, ustaxonani yaratish, korxonalarini boshqarish tuzilmasi.

Asosiy, yordamchi va xizmat ko'rsatish ustaxonalari va uchastkalari o'rtasidagi oqilona nisbatga rioya qilish asosiy ustaxonalarining ish bilan band bo'lgan ishchilar soni, asosiy vositalar qiymati, korxonaning umumiy foydasidagi foyda ulushini oshirishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Tarkibiy jihatdan korxonalar iqtisodiyoti alohida bo'linmalar va ustaxonalar iqtisodiyoti sifatida shakllanishi kerak. Korxonani tashkil etuvchi bo'g'inlarning mutanosibligi yakuniy mahsulotni birgalikda ishlab chiqarish bilan bog'liq bo'lgan ustaxonalar va uchastkalarining ishlab chiqarish quvvatining oqilona nisbati bilan tavsiflanadi.

Kombinatsiyaning rivojlanishi xom ashyo va materiallardan kompleks foydalanishga, tirik va moddiy mehnatni tejashga, shuningdek atrof-muhitga zararli ta'sirni kamaytirishga olib keladi.

Mahsulotlarning konstruktiv va texnologik bir xilligi ishlab chiqarish ixtisoslashuvini chuqurlashtirish, mahsulotlarni oqim va avtomatlashtirilgan ishlab chiqarishni tashkil etish, ularning sifatini oshirish va bozor iqtisodiyoti sharoitida zarur bo'lgan xarajatlarni kamaytirish uchun yaxshi sharoit yaratadi.

Bes korxonani boshqarishning ustaxonaviy tuzilishi uning bo'linmasini boshqarishni takomillashtirishga, xizmat ko'rsatish va boshqaruv apparatlarini qisqartirishga va natijada ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirishga va mahsulotga bo'lgan talabning o'zgarishiga yaxshi javob berishga olib keladi. To'g'ri qurilgan ishlab chiqarish tuzilmasi korxonaning barcha ustaxonalari va xizmatlarining mutanosibligini oldindan belgilab beradi, bu esa o'z navbatida texnik va iqtisodiy ko'rsatkichlarning yaxshilanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi: ixtisoslashuv va hamkorlik darajasi, mahsulot ishlab chiqarish ritmi, mehnat unumdorligining o'sishi, mahsulot sifatini yaxshilash, boshqaruv xodimlarining sonini kamaytirish, mehnat, moddiy va moliyaviy resurslardan eng maqbul foydalanish, yetib keldi.

Ishlab chiqarishning iqtisodiy samaradorligini oshirish omillari texnik va tashkiliy rivojlanish, iqtisodiy faoliyatning tashqi iqtisodiy, ijtimoiy va tabiiy sharoitlari hisoblanadi. Iqtisodiy faoliyatning texnik va tashkiliy darajasini takomillashtirish-bu ishlab chiqarish va ishlab chiqarishning ilmiy-texnik taraqqiyoti va ilmiy-texnik darajasini, iqtisodiy tizimning tuzilishini va ishlab chiqarish va mehnatni tashkil etish darajasini, iqtisodiy mexanizmni va boshqaruv usullarini boshqarish va ulardan foydalanishni tashkil etish darajasini qamrab oladigan uni ratsionalizatsiya qilishning kompleks uzluksiz jarayoni. Boshqaruv faoliyati sohasiga tashqi iqtisodiy aloqalarni boshqarish, mehnat jamoalarining ijtimoiy rivojlanishi va ishlab chiqarishda inson omilidan foydalanish, shuningdek atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish kiradi. Uslubiy jihatdan ishlab chiqarishning iqtisodiy samaradorligini oshirishning tashqi iqtisodiy, ijtimoiy va tabiiy sharoitlar kabi omillari iqtisodiy tahlilning mustaqil mavzulari yoki ishlab chiqarishning texnik va tashkiliy darajasini tahlil qilish mavzusining tarkibiy qismlari sifatida ko'rib chiqilishi mumkin.

Xulosa : Ishlab chiqarishni tashkil etishni takomillashtirish yo'llari, korxonalar yoki tashkilotlarning mahsulotlarini va xizmatlarini sifatli, samarali va tezroq ishlab chiqarish uchun qo'llanadigan strategiyalardir. Bu yo'llar, ishlab chiqarish jarayonlarini

optimallashtirish, xarajatlarni kamaytirish va Sifatni yuksaltishga yordam beradi. Quyidagi xulosa usullaridan biri yoki bir nechasi ishlab chiqarishni tashkil etishni takomillashtirishda muhim bo'lishi mumkin:

1. Avtomatlashtirish: Avtomatlashtirish texnologiyalari, avtomatik jarayonlarni o'rganib chiqish, avtomatik monitoring va optimallashtirish orqali ishlab chiqarishni tezlashtiradi va xatolar miqdorini kamaytiradi.

2. Kompyuterlar va sensorlar: Komp'yuterlar va sensorlar, mahsulotlar va jarayonlarni nazorat qilish, ma'lumotlarni to'plash va ishlab chiqarishni optimallashtirishda yordam beradi.

3. Optimal ish tartibi: Ish tartibini, ishchi resurslarini va vositalarni optimal ravishda ishlatish, ishlab chiqarish jarayonlarini samarali qiladi.

4. Sifatni nazorat: Sifatni nazorat tizimi, mahsulotlar va xizmatlarning sifatini ta'minlash uchun kritik bo'lgan bir qadamdir.

5. Texnologiyalar: Yangi texnologiyalar va innovatsiyalar, ishlab chiqarish jarayonlarini yangilash va sifatli mahsulotlar ishlab chiqarishga imkon beradi.

6. Monitoring: Monitoring tizimi, ishlab chiqarish jarayonlarini nazorat qilish, muammolarni aniqlash va tez hal qilishga yordam beradi.

Ishlab chiqarishni tashkil etishni takomillashtirish yo'llari, korxonalar yoki tashkilotlarga rivojlanish va raqobatbardoshlikda ustuvorlik qilish uchun zarurdir. Bu yo'llar foydali va samarali jarayonlarni ta'minlashda muhimdir va korxonalar faoliyatining mustahkamligini ta'minlash uchun kritik bo'lgan bir qismidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati :

1. Salimov B.T., Muxitdinova U.S., Mustafakulov Sh.I., Salimov B.B. Mikroiqtisodiyot. Darslik. –T.: TDIU, 2005. - 230 b
2. Internet saytlari
3. www.gov.uz – O`zbekiston Respublikasi Davlat hokimiyati portali.
4. www.press-service.uz – O`zbekiston Respublikasi Prezidentining Matbuot xizmati rasmiy sayti.
5. www.lex.uz – O`zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.